

Studentské půjčky máme na háku

Daniel Münich

Když přijde řeč na vysokoškolskou reformu, skončí debatěři dříve nebo později u školného. Stranou pozornosti přitom bohužel zůstává, že u nás stále nemáme systém univerzálně dostupných studentských půjček. Systém, který by usnadňoval studentské živobytí a zpřístupnil vzdělání i zájemcům se slabším ekonomickým zázemím.

I podprůměrně vydělávající člověk si u nás půjčí na kde co. Může si vzít hypotéku, leasing nebo lusknutím prstů získá spotřební úvěr na cokoli. Sebenadanější mladý člověk si však na skromné živobytí při studiu půjčí jen s velkými obtížemi. Pro banky jsou studenti riziková klienti a půjčky nezajímavě malé. Vyžadují proto buď garanci stálým příjmem vysokoškoláka nebo věrohodného ručitele, nebo si účtují vysoké úroky. Povinnost splácet půjčky bez ohledu na budoucí příjmovou situaci u řady zodpovědných zájemců budí strach. Není divu, že komerční studentskou půjčku má u nás mizivé procento studentů.

I stát může být užitečný Zájemci o studium, ačkoliv jde o dospělé lidi, jsou u nás stále odsouzeni k závislosti na rodičích. Někteří přitom pocházejí z chudších nebo neúplných rodin.

Někdy stačí být jen mladší z několika sourozenců, aby se rodičům na vydržování při studiu nedostávalo peněz. Najdou se i rodiče, kteří pro studium svých potomků nemají pochopení.

Dva až tři tisíce korun měsíčně navíc díky půjčce přitom mohou být významným přilepšením chudého studentského živobytí nebo jediným způsobem, jak uhradit školné na soukromé škole. Z pohledu absolventa přitom jde o částku, kterou si vydělá během několika dní.

Univerzální systém studentských půjček by měl splňovat několik zásadních parametrů. Půjčka musí být dostupná všem řádným studentům i v prvním ročníku a bez stálých příjmů i ručitele. Strop půjček musí být nastaven tak, aby si nezkušení nemohli napůjčovat více, než budou reálně schopni splácet. Úrok ve stejné výši pro všechny nesmí být ani příliš vysoký, ani příliš nízký. Mechanismus výběru splátek musí být administrativně levný. Musí zajistit nekompromisní výběr od všech, kteří na ně mají. Zároveň ale nesmí lidi ohrožovat osobním bankrotem a exekucí.

Studentské půjčky takových parametrů komerční banky nikdy samy nenabídnou. Praxe ale prokázala, že systém univerzálních studentských půjček může nejlépe zprostředkovat stát, a to mechanismem podobným průběžně financovanému důchodovému systému. Pouze tok peněz je generačně obrácený. Půjčky mladým studentům se financují z vybíraných splátek starších absolventů. Splátky se vybírají v rámci existujícího výběru daní a pojistného s minimálními dodatečnými administrativními náklady. Stát případně může z peněz ostatních daňových poplatníků přiřazovat ze solidárních důvodů něco málo navíc. Průběžně financovaný systém studentských půjček také není ohrožen demografickým poklesem, protože peníze se v něm točí v opačném směru.

Stejně jako penzijní pojištění má i univerzální systém půjček pojistný charakter. Méně úspěšným absolventům, kteří nedosáhnou vysokých platů, automaticky umožňuje snížené splátky a adekvátně prodlouženou dobu splácení. Mimořádné případy dlouhodobé pracovní neschopnosti absolventů se řeší odepsáním dluhu a solidární úhradou ze splátek ostatních či příspěvku daňových poplatníků.

Dluh, který stojí za to Otázkou je, jak průběžné financování studentských půjček nastartovat. Pokud by si třetina studentů prezenčního studia chtěla brát měsíční půjčku dva tisíce korun, stálo by to ročně kolem dvou miliard po dobu asi deseti let.

To jsou z hlediska státního rozpočtu drobné. Stát by měl použít zlomek očekávaných privatizačních příjmů. Šlo by o použití jednorázových příjmů na jednorázový rozvojový projekt, tedy plně v souladu s doporučením mezinárodních finančních institucí.

Je na místě připomenout, že tyto peníze by nevyletěly komínem, ale vrátily by se zpět i s úroky.

Univerzální systém půjček doporučuje Bílá kniha reformy terciárního vzdělávání ministerstva školství a měl by být součástí rozsáhlejší reformy vysokoškolského vzdělání. Samotná realizace ale bude samozřejmě podmíněna tím, co se bude dít po volbách.

O autorovi: Autor působí na CERGE-EI a MŠMT, je spoluautorem Bílé knihy terciárního vzdělání